

3. Тамаря Я. Зарубіжний досвід державної реєстрації речових прав на нерухоме майно / Я. Тамаря // Jurnalul juridic național: teorie și practică. – 2016. – № 12. – С. 62-65.

Пеструєв Дмитро Миколайович

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри цивільного права

ВЕДЕННЯ СПРАВ БЕЗ ДОРУЧЕННЯ ЯК ПІДСТАВА ВИНИКНЕННЯ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА ОBOB'ЯЗКІВ

Однією із важливих проблем цивілістики є визначення підстав виникнення цивільних прав та обов'язків, класифікація та встановлення сутності таких підстав. Попри те, що цим питанням вітчизняними правознавцями приділялась належна увага, низка аспектів правового регулювання у цій галузі усе ще залишається дослідженою недостатньо. Зокрема, це стосується визначення сутності такої підстави виникнення цивільних правовідносин як ведення справ іншої особи без її доручення. Зазначеним зумовлюється актуальність звернення до відповідної проблематики.

Спочатку варто згадати як виглядає концепція вітчизняного цивільного права з цього питання, яка знайшла відображення та законодавче закріплення у Цивільному кодексі України (далі – ЦК України).

Згідно з положеннями частини другої ст. 11 ЦК України підставами виникнення цивільних прав та обов'язків є: 1) договори та інші правочини; 2) створення літературних, художніх творів, винаходів та інших результатів інтелектуальної, творчої діяльності; 3) завдання майнової (матеріальної) та моральної шкоди іншій особі; 4) інші юридичні факти.

Ведення справ іншої особи без доручення у наведеному переліку прямо не згадується. Разом із тим, слід звернути увагу на вираз „інші юридичні факти”, що завершує згаданий перелік. Це формулювання охоплює різноманітні правомірні та неправомірні дії, категорії, до яких можуть бути віднесені й такі випадки як ведення справ іншої особи (діяльність в інтересах іншої особи) без доручення тощо.

Такий висновок впливає, зокрема, з того, що глава 79 ЦК України передбачає зобов'язання, які виникають внаслідок вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення (ст. 1158-1160 ЦК), визначаючи таким чином правостворюючий характер ведення справ іншої особи без її доручення і спеціального уповноваження.

Водночас визнання такої діяльності підставою виникнення цивільних прав та обов'язків ще не дає відповіді на питання про правову природу таких дій. Єдиний орієнтир, що маємо тут для визначення напрямку досліджень, це те, що глава 79 ЦК України знаходиться у частині книги п'ятої Кодексу, присвяченій недоговірним зобов'язанням. Враховуючи обрання законодавцями такого місця розташування зазначених зобов'язань, можна зробити висновок, що підстава їх виникнення не розцінюється як договір.

Однак цього для визначення юридичною сутності дій недостатньо. Ми фактично маємо лише «негативне відображення» договору : вказівку на те, що тут є «не договір». Крім того, слід зауважити й те, що недоговірні зобов'язання охоплюють широке коло правовідносин, підставою виникнення яких можуть бути як правомірні, так і неправомірні дії. Врахування цієї обставини стосовно вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення необхідне з огляду на те, що свого часу у римському праві ведення чужих справ без доручення зацікавленої особи (*negotiorum gestio*) розглядалося як самовільне втручання у сферу чужих майнових інтересів, від якого надавався захист претором [1, с. 369-401].

Для того, щоб з'ясувати бачення юридичної сутності вчинення дій в майнових інтересах іншої особи, звернемося до особливостей правового регулювання відповідних відносин нормами глави 79 ЦК України.

Зокрема, слід звернути увагу на те що відповідно до ст. 1158 ЦК України вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення розглядається як право особи – учасника цивільних відносин. Це принципове важливе положення, як на нашу думку, знімає можливе припущення щодо неправомірності такої діяльності, як виду поведінки суб'єкта цивільних відносин.

Разом із тим, оскільки діяльність без доручення іншої особи, усе ж таки є втручанням у сферу її майнових інтересів, вчинення таких дій може вважатися правомірною поведінкою лише за наявності умов, передбачених законом. При цьому визначальною з цих умов (вимог) є існування загрози інтересам іншої особи. За наявності цієї умови вчинення дій в інтересах іншої особи без її доручення визнається виправданим, а відтак відповідна діяльність визнається правомірною дією, котра і є підставою виникнення зобов'язань внаслідок вчинення дій в інтересах іншої особи без її доручення.

Зазначені зобов'язання виникають за таких умов: 1) майновим інтересам іншої особи загрожує небезпека настання невігідних для неї майнових наслідків; 2) це є дії без доручення особи, в інтересах якої вони вчиняються; 3) зазначені дії мають вчинятися на користь іншій особі, бути спеціально спрямованими на

попередження, усунення або зменшення невігідних для неї майнових наслідків.

Той, хто вів чужі справи без доручення, має право на відшкодування витрат, яке виникає за наявності низки умов (відшкодуються лише фактично зроблені витрати; витрати мають бути необхідними, такими, що виправдані обставинами діяльності; той, хто веде чужі справи, має повідомити про це зацікавлену особу при першій можливості тощо) [2, с. 5].

Як впливає із наведених положень ЦК України, за своєю природою дії, вчинені в інтересах іншої особи, є усвідомленими, вчиненими навмисно, а тому можуть вважатися, на нашу думку, одностороннім правочином.

Список використаної літератури:

1. Дигесты Юстиниана : [Пер. с лат.] / Отв. ред. Л.Л. Кофанов. — М. : Статут, 2002. — Т. I. — С. 369-401.
2. Цивільний кодекс України : науково-практ. комент. / За заг. ред. Є. О. Харитонова, О.І. Харитонової, Н.Ю. Голубевої. — [3-тє вид., перероб. та доп.]. — К. : Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. — С. 648-650. Див., також: Харитонов Е.О. Обязательства, возникающие из ведения дел без поручения, в советском гражданском праве : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Е.О. Харитонов. — Х., 1980. — 26 с.; Зубар В.М. Зобов'язання, що виникають з ведення чужих справ без доручення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. / В.М. Зубар. — К., 2001. — 18 с.

Пономаренко Костянтин Данилович

Національний університет «Одеська юридична академія»,
здобувач кафедри цивільного права

ВИЗНАЧЕННЯ НАЛЕЖНОГО ЗДІЙСНЕННЯ СУБ'ЄКТИВНОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

У чинному законодавстві відсутнє визначення належного здійснення цивільних прав. Категорія належного здійснення суб'єктивного права формується в доктрині права на основі закріплених в законодавстві конституційно-правових та галузевих принципів. Такі принципи знаходимо і в міжнародно-правових актах. Вперше згаданий в Декларації прав людини і громадянина 1789 р. принцип здійснення природних прав людини в межах, що забезпечують можливість іншим членам суспільства користуватися своїми правами, в подальшому знайшов свій вияв у Загальній декларації прав людини 1948 р. у вигляді п. 2 ст. 29: